

Монтираниот процес против претседателот на Президиумот на АСНОМ, Методија Андонов-Ченто претставувал најсублимиран одек на сè она што требало да се уништи во Македонецот, за тој да биде покорен спроведувач на директиви. Неговото затворање било сигнал за бескомпромисно и безмилосно расчистување со оние кои мислеле поинаку, кои имале свој став, наспроти задолжителната партиска матрица, која преку насилство нудела некаква светла иднина, бескласно општество, братска хармонија и благосостојба во проектираниот комунистички рај.

ИСТОРИЈАТА ПОКАЖА ДЕКА ПОВЕЌЕТО ПОЛИТИЧКИ ЗАТВОРЕНИЦИ НЕ БИЛЕ НАРОДНИ НЕПРИЈАТЕЛИ, ТУКУ САМО СВЕСНИ МАКЕДОНЦИ ПРОТИВНИЦИ НА РЕЖИМ, КОЈ БЕЗМИЛОСНО РАСЧИСТУВАЛ СО ОНИЕ КОИ МИСЛЕЛЕ ПОИНАКУ

Пишува: Жаклина МИТЕВСКА

ПОРАНЕШНИОТ Р НЕПОКОРНИТЕ А СЕГАШНИОТ

Да се зборува за судбината на прогонетите, затвораните, дискредитираните луѓе, за виновниците без вина, во деновите на нашето блиско минато, одбележани со чудни пресврти, изместени мерила на сфаќањето на патриотизмот, навистина е непријатно и мачно. Но, од друга страна, пак, само соочувањето со најмрачните страни од сопствената историја е гаранција дека како народ и држава ќе можеме да одиме напред, дека сме созреле до нивото историјата да биде наша учителка во животот, која ќе нè учи да не ги повторуваме грешките од минатото. Токму вакво е заклучокот на промоторите, но и на авторите на Зборникот "Политички затвореници 1945-1990 година", во издание на Здружението на граѓани политички прогонувани, затворани и осудувани за идеите за самобитноста на македонскиот народ и неговата државност, а низ чии страници протекува едно време кое со своите противречности и драматичност оставило трајни белези врз судбините на бројни Македонци, оние непокорните, оние кои не сакале да се помират со парцијалното решение на македонското прашање. Во таа недопишана историска драма монтираниот процес против претседателот на Президиумот на АСНОМ, Методија Андонов-Ченто, како што потенцира и проф. д-р Виолета Ачкоска, еден од промоторите, претставувал најсублимиран одек на сè она што требало да се уништи во Македонецот за тој да биде по-

корен спроведувач на директиви. Затворањето на Ченто било сигнал за бескомпромисно и безмилосно расчистување со оние кои мислеле поинаку, кои имале свој став, наспроти задолжителната партиска матрица, која преку насилство нудела некаква светла иднина, бескласно општество, братска хармонија и благосостојба во проектираниот комунистички рај.

Секој одделен документ во Зборникот е посебна истражувачка тема, но документите за 201 политички осудени разоткриваат и исто толку потресни семејни драми, чие индивидуално паметење и присуство со децении било отстранувано од колективната меморија на македонскиот народ.

ШЕМАТИЗИРАНИ КОНЦЕПТИ

"Речиси сè до осамостојувањето на Република Македонија - вели Ачкоска - на повидок беа два грубо шематизирани концепта за решавање на македонското прашање. Едниот, тогаш победнички, југословенскиот, и другиот т.н. сепаратистички, кој беше прогласен за непри-

јателски, антидржавен и ставен на осуденичка клупа. Со децении идејата за самостојна македонска држава беше идеолошка политичка меѓа околу која најчесто се кршеа копјата на подобните и неподобните, на оние за и на оние против воспоставениот режим и поредок. Историјата покажа дека повеќето политички затвореници не биле народни непријатели, туку само свесни Македонци противници на еден режим, кој безмилосно расчистувал со оние кои мислеле поинаку, кои не се помирувале со тоа на човекот да му се одземе правото на сопствен избор на опции, правото да мисли, да има личен став и определба. Низ страниците на Зборникот - посочува Ачкоска - ќе се сретнете со сувопарно обвинителни акти - во името на народот, партијата, државата, водачот, сталинистичката шема, во која се бараат непријатели на комунизмот. Во широката идеолошка судница луѓето се судат за разно-разни отстапувања од линијата, за ширење антикомунистички идеи, рушење на уставниот поредок на ФНРЈ, противнародни дејства против национализацијата, колективизацијата, организирање терористички групи, организации... Од едната страна, пак, ќе го

УНИШТИ 80 МИЛИОНИ ЛУЃЕ НА ЗЕМЈАТА

видите непокорот, доблеста, борбата за опстојување наспроти сите делби, грабежи, однародувања, борбата да се биде свој на своето, вткаени во достоинствената страна на македонската историја. Сè тоа стои наспроти прифаќањето на наметнатите решенија, одржувањето на заблудите, уништувањето на луѓе во име на народот. Големите надежи за бројни македонски борци и патриоти во деновите кога се зацврстуваше Титовата монолитна комунистичка власт и кога големите сили пресудуваа за политичката карта на Балканот постепено се претвораа во разочарување. Луѓето беа во неизвесност под силна пропаганда за остварена национална држава, социјална правда, братство и единство, некои ги прифатија тие вредности како судбина, како нормален историски тек, но имаше и непомирливи кои, наспроти авторитетот на партијата и на Тито, не го прифаќаа за конечно парцијално решеното национално прашање, тие бараа создавање самостојна

ТЕРОРИЗАМ И РЕПРЕСИЈА

Вториот промотор, проф. д-р Звонимир Јанкуловски, посочи дека позади пресудите објавени во Зборникот стојат вистински луѓе и многу човечки судбини, со кои некој си поиграл во име на народот и догматското следење на идеологијата. Книгата е само мал исечок од комунистичкото минато на Македонија, за кое, како што тој потенцира, одбиваме да прифатиме дека е синоним за тероризам и репресија.

"Чудно е како и по 16 години независна држава комунистичкото минато на РМ, останува табу тема. Звучи неверојатно како злосторствата сторени во име на комунистичката идеологија сè уште немаат историска и морална проценка во оваа држава. Многу тешко ми е да разберам како досега не е отворена

никој документиран една поинаква вистина за еден систем, кој бил далеку од идеален, бил софистицирано брутален.

"Историјата во РМ еднаш ќе мора да одговори каков режим имаше пред 1990 година. Таа ќе мора да определи ден во спомен на жртвите на комунизмот и да изгради музеј, во кој ќе бидат документираны злосторствата на овие режими. Но, за каков музеј може да стане збор во оваа држава која не сака да се соочи со сопственото минато. Толку е силна носталгијата по минатото, потхранувана од чуварите на социјалистичката револуција, што нè држи заложници на лагата за едно време и еден систем, кој беше сè, но најмалку демократски. Луѓето кои биле жртвувани во име на народот за целите на идеологијата мора да добијат соодветна рехабилитација, барем морална. Овој процес на прочистување на македонската историја мора да биде следен од процесот на лустрација, зашто само лустрацијата се нуди како средство кое ќе го демонтира претходниот систем и ќе ја промени менталната матрица кај луѓето во Македонија. Низ лустрацијата ќе се ослободат граѓаните од стравот да ја преземат одговорноста за сопствената иднина и да ги елиминираат причините, кои генерираат нетолеранција, ксенофобија и екстремн национализам како рецидивни на комунистичките режими", објаснува Јанкуловски.

Авторот на Зборникот, д-р Васил Јошевски, посочува:

"Поаѓајќи од фактот дека секоја држава има инструменти за заштита од своите противници, надворешни или внатрешни, идејно-политички или други, така и младата штотуку создадена држава на македонскиот народ во рамките на таа федеративна заедница имаше свои противници. Оригинални документи на обвинителните акти и осудените лица државјани на ФНРЈ, односно на НРМ, по националност Македонци, кажуваат дека вината им се состоела во љубовта кон големата идеја за самостојна и независна македонска обединета држава, во која биле опфатени и делови кои по 1912-1913 и по 1919 година ѝ припаднале на Грција и на Бугарија, односно Егејскиот и Пиринскиот дел на Македонија. Покрај обвинението за самостојна и обединета Македонија, за да се добие во тежина обвинетите биле обвинувани и за активност за диверзија, за држење оружје... Во документите, со мали исклучоци, нема материјални докази за такви дела".

Зборникот е прв том на вакви документи, а дискутантите се надеваат дека наскоро ќе бидат објавени и други томови, кои ќе претставуваат темел за обработка на научна проблематика од 1945 до 1990 година. На некој начин ова дело ќе биде утеха за семејствата на жртвите на комунизмот, но и силна иницијална каписла за забрзано цокорење на патот кон демократијата и европеизацијата.

ЕЖИМ ГИ ОСУДИ МАКЕДОНЦИ, ГИ ЗАБОРАВИ

сериозна расправа за идеологијата, која беше основа на теророт, масовните кршења на човековите права и смртта на милиони луѓе во минатиот век. Гледам немаме храброст или не сакаме да се соочиме со своето минато. Но, овие луѓе во Зборникот се луѓе со животни судбини кои имаат свои поколенија, кои во основа биле жигосани затоа што ја сакале татковината, затоа што размислувале поинаку и затоа што имале љубов кон она што значи РМ. На овие луѓе не им е понудена ниту морална сатисфакција за страдањата кои ги следеа нивните животи. Многу пати сум се прашувал, а и денес отворено ќе прашам зошто е овој непријатен молк кај политичарите за комунистичкото 'цунами', кое збриша повеќе од 80 милиони луѓе на земјата, за она, како што некои го нарекуваат црната чума на XX век. Дали свесно одбиваме да го искажеме нашето минато од страв дека некои митови градени во социјализмот ќе се урнат или од страв дека кога ќе гребнеме подлабоко вистината која ни се нуди веќе нема да биде иста како онаа на која нè учеа долги години. Се прашувам кој во оваа држава сака да живее со лаги".

Јанкуловски дополнува и дека Збор-

македонска држава во нејзините природни и етнички граници, со демократско општествено уредување од западен тип".